

NACZELNE ZASADY PROCESU KARNEGO

Dr Paweł Czarnecki
Katedra Postępowania Karnego

Wykład 9 listopada 2017 r.

KONSPEKT WYKŁADU²

1. **Miejsce zasad prawnych w systemie prawa**
2. **Pojęcie naczelnej zasady procesowej**
3. **Cechy zasady procesowej**
4. **Klasyfikacja zasad procesowych**
5. **Systematyka zasad procesowych i kryteria ich wyodrębniania**
6. **Zasady procesu karnego w Konstytucji RP**
7. **Zasady procesu karnego w orzecznictwie strasburskim i luksemburskim**
8. **Ramowy przegląd najważniejszych zasad procesowych**
9. **Znaczenie zasad procesowych – czy istnieje jeden, uniwersalny system zasad prawa karnego procesowego**
10. **Zasady jako podstawy zarzutu w apelacji lub kasacji**
11. **Pytania z Sali**
12. **Jak się uczyć zasad?**

MIEJSCE ZASAD W SYSTEMIE PRAWA

3

- ❑ System multcentryczny a hierarchia norm prawa krajowego (art. 87 ust. 1 Konstytucji)
- ❑ Zasada pierwszeństwa prawa wspólnotowego (nie wobec Konstytucji!)
- ❑ Zasada przyjaznej wykładni prawa wspólnotowego w razie kolizji norm.
 - Konstytucja RP z 2 kwietnia 1997 r.
 - Ustawa – głównie Kodeks Postępowania Karnego z 6 czerwca 1997 r. (wszedł w życie 1 września 1998 r.)
 - umowy międzynarodowe (np. Europejska Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności z 4 XI 1950 r. – ratyfikowana przez Polskę 19 XI 1992 r., Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych z 16 XII 1966 r. ratyfikowany przez Polskę w 1977 r.)
 - rozporządzenia (92 ust. 1 Konstytucji) – zob. przykładowo rozporządzenia do art. 23a, 74 k.p.k. 173 czy 618 k.p.k.
- ❑ **Rola orzecznictwa sądowego i obyczaju.**

ZASADY PRAWA

Ogólne idee w systemie prawa

Wyznaczają kierunek
interpretacji

Wyznaczają kierunek
zmian

określają model
procesu

zawierają aksjologię

systematyzują wiedzę

ułatwiają/utrudniają
dydaktykę?

POJĘCIE ZASADY PROCESU KARNEGO⁵

Naczelne zasady procesowe to społecznie ważne ogólne dyrektywy regulujące najbardziej istotne i kluczowe kwestie w procesie karnym. (S. Waltoś)

- zasady procesu karnego to normy, mające podstawowe znaczenie dla całego systemu procesu karnego oraz spełniające nadrzędną rolę w stosunku do pozostałych norm **(A. Murzynowski)**
- główne i najważniejsze dyrektywy, odnoszące się do całego postępowania, dotyczące węzłowych punktów mechanizmu procesowego **(M. Cieślak)**
- idea przewodnia i kierunkująca proces, stanowiąca w razie wątpliwości regułę interpretacyjną dla uczestnika postępowania **(S. Kalinowski)**
- fundament danego systemu procesowego, zaś charakteryzują się doniosłą rolą oraz szerokim zasięgiem funkcjonalnym **(T. Nowak)**
- dyrektywy wywierające wpływ na całość procesu, podporządkowując sobie wszystkie pozostałe zasady **(L. Schaff)**

POJĘCIE ZASADY PROCESOWEJ

- założenia podstawowe, odzwierciedlające ogólne - nadrzędne idee, akceptowane przez ustawodawcę w toku kształtowania określonego modelu postępowania karnego (**R. Kmiecik**)
- podstawowe, swoiste normy, określające główne cechy procesu, podkreślające to, co na tle całokształtu przepisów jest najważniejsze i ogólniejsze w stosunku do szczegółów mniej istotnych (**J. Tylman**)
- idee kształtujące model procesu - określające ogólne, zasadnicze cechy danego procesu oraz wyrażające to, co dla tego procesu jest charakterystyczne (Z. Śliwa)
- norma postępowania, która nie tylko stanowi regułę w danym procesie karnym, ale wyraża ponadto podstawowe założenia procesu i poprzez obowiązywanie staje się jego cechą charakterystyczną (**A. Marek**)
- norma prawa karnego procesowego o dużym stopniu ogólności i podstawowym, centralnym znaczeniu dla procesu karnego, odzwierciedlającą priorytety aksjologiczne ustawodawcy w dziedzinie wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych i określającą istotną cechę modelu obowiązującego procesu karnego (**M. Wąsek-Wiaderek**)

CECHY ZASAD PROCESOWYCH

7

dotyczą bezpośrednio procesu

doniosłe znaczenie dla procesu

treść ideologiczna i społeczna

dyrektywalny charakter

wyznaczają model procesu

KRYTERIA WYODRĘBNIANIA ZASAD⁸

Koncepcja M. Cieślaka

- 1) zasada wyrażona jest w normach (pojedynczych lub w wielu normach) obowiązującego prawa;
- 2) zasada ma znaczenie podstawowe dla procesu karnego, określając jego najważniejsze cechy i spełniając nadrzędną rolę w stosunku do innych norm prawa karnego procesowego;
- 3) zasada powinna dotyczyć bezpośrednio dziedziny procesu karnego;
- 4) zasada ma charakter ogólnoprosesowy, tj. zawiera dyrektywy postępowania, dotyczące wszystkich stadiów i rodzajów postępowania karnego;
- 5) zasada zawiera zawsze określoną treść ideologiczną, wyrażając polityczne idee, na których opiera się system państwowy, dotyczące sposobu kształtowania i realizacji wymiaru sprawiedliwości w dziedzinie spraw karnych;
- 6) zasada określa zawsze typowe i dominujące cechy postępowania karnego i dopuszcza istnienie od niej pewnych wyjątków, których już jednak nie należy określać mianem zasady;
- 7) zasady powinny określać takie cechy procesu karnego, które nie mają charakteru oczywistego i banalnego, ale stanowią jeden z wariantów możliwych i znanych w historii rozwiązań ;
- 8) nie ma potrzeby tworzenia takich oddzielnych zasad, które dublują już inne zasady procesu karnego lub są konieczną konsekwencją ich istnienia.

KRYTERIA WYODRĘBNIANIA ZASAD

Koncepcja S. Waltosia

- 1) zasada musi posiadać znaczenie węzłowe w procesie karnym, tzn. że jej brak utrudniałby określenie modelu procesu, przy czym:
 - a) należy zachować daleko idącą powściągliwość w mnożeniu zasad procesu,
 - b) nie należy formułować zasad procesu wyrażających prawdy banalne,
 - c) należy widzieć w zasadach koncepcję wariantowych rozwiązań; naczelną zasadą procesu zasługuje na taką nazwę tylko wówczas, gdy jest jedną z co najmniej dwóch idei możliwych do pomyślenia;
- 2) zasada powinna zawierać określoną treść ideologiczną i społeczną;
- 3) zasadą procesu karnego jest tylko ta, która dotyczy bezpośrednio procesu, bez względu na to, czy znana jest w procesie cywilnym lub karnym. Ma ona kształtować model procesu;
- 4) zasada powinna mieć charakter dyrektywalny.

KLASYFIKACJA ZASAD

10

abstrakcyjne

konkretne

konstytucyjne

pozaconstytucyjne

skodyfikowane

nieskodyfikowane

zasady - dyrektywy

zasady-reguły

zasady I stopnia

zasady II stopnia

ZASADY DYREKTYWY I ZASADY-REGUŁY¹¹

Koncepcja Ronalda Dworkina (USA) (ur.1931-zm. 2013) - R. Alexy`ego (Niemcy)

Zasady-dyrektywy mają charakter optymalizacyjny (obowiązują w danym porządku prawnym). Mogą być realizowane w większym lub mniejszym stopniu. Należy dążyć do osiągnięcia określonego stanu rzeczy uwzględniając przeszkody faktyczne i prawne

Zasady-reguły są dyrektywami bezwzględными w ich konsekwencjach – realizacja ich musi być pełna i spełniona bez żadnych wyjątków. Należy zrealizować wskazany model postępowania.

- **Zasada abstrakcyjna procesu:**
*Ogólna idea rozstrzygnięcia kwestii prawnej, niezwiązana z konkretnym systemem prawnym
(ma charakter uniwersalny i bezwzględny)*
- **Zasada konkretna procesu:**
*To zasada abstrakcyjna, ale dopasowana do ram obowiązującego systemu prawnego
(przewidywane są rozmaite odstępstwa)*

SYSTEMATYKA ZASAD

Koncepcja systematyki zasad prof. Andrzeja Murzynowskiego (1926-2016)

1) Zasada naczelna	2) Zasady materialnoprawne	3) Zasady dotyczące formy procesu karnego i metod postępowania organów procesowych
prawdy materialnej	wychowawczego oddziaływania wymiaru sprawiedliwości	skargowości
	ścigania z urzędu	kontradiktoryjności
	legalizmu	jawności
		instancyjności
		lojalności

SYSTEMATYKA ZASAD

Koncepcja systematyki zasad prof. Andrzeja Murzynowskiego (1926-2016)

4) zasady dotyczące sytuacji prawnej oskarżonego	5) zasady dotyczące postępowania dowodowego	6) zasady dotyczące stanowiska oraz warunków działania sądu
domniemania niewinności	swobodnej oceny dowodów	sądowego wymiaru sprawiedliwości
prawa do obrony	bezpośredniości	niezawisłości sędziowskiej w orzekaniu w sprawach karnych
		udziału czynnika społecznego w orzecznictwie sądów karnych

SYSTEMATYKA ZASAD

Koncepcja systematyki zasad prof. Kazimierza Marszała

Zasady procesu karnego:

- a) Zasady ustrojowo-organizacyjne
- b) Zasady ściśle procesowe

A) Zasady ustrojowo-organizacyjne

- sądowego wymiaru sprawiedliwości
- prawa do sądu
- udziału czynnika społecznego
- niezawisłości sędziowskiej
- kolegialności sądu
- bezstronności

Zasady procesowe

Zasady procesowe I stopnia

Zasady procesowe II stopnia

Zasady organizacyjne

Zasady funkcjonalne

z. określające wszczęcie i przedmiot:

- skargowości
- legalizmu
- oportunizmu
- postępowania z urzędu
- niezmienności przedmiotu procesu
- niepodzielności przedmiotu

procedus@op.pl

z. określające stosunek procesu do uczestników i społeczeństwa:

- kontradiktoryjności
- śledcza
- równouprawnienia stron
- prawa do obrony
- obiektywizmu
- jawności i tajności
- publiczności i tajności

z. postępowania dowodowego:

- prawdy materialnej
- bezpośredniości i pośredniości,
- swobodnej oceny dowodów i prawnej oceny dowodów,
- ciężaru dowodowego,
- domniemania niewinności i in dubio pro reo

z. określające w jaki sposób ma być prowadzone postępowanie :

- ustności i pisemności,
- oszczędności,
- szybkości,
- ciągłości procesu

z. określające zakończenie procesu:

- kontroli i niepodważalności decyzji procesowych

SYSTEMATYKA ZASAD

Koncepcja systematyki zasad prof. Kazimierza Marszała (ur. 1931)

Zasady procesu karnego:

- a) Zasady ustrojowo-organizacyjne
- b) Zasady ściśle procesowe

A) Zasady ustrojowo-organizacyjne

- sądowego wymiaru sprawiedliwości
- prawa do sądu
- udziału czynnika społecznego
- niezawisłości sędziowskiej
- kolegialności sądu
- bezstronności

SYSTEMATYKA ZASAD

Koncepcja systematyki zasad prof. Kazimierza Marszała (ur. 1931)

Zasady ściśle procesowe

Związane ze wszczęciem procesu	dotyczące postępowania dowodowego	dotyczące formy i sposobu procedowania	dotyczące statusu oskarżonego
• oficjalności • legalizmu • skargowości	• prawdy • bezpośredniości • koncentracji materiału dowodowego • swobodnej oceny dowodów	• kontradyktoryjności • jawności • uczciwego procesu • ustności • kontroli	• prawa do obrony • domniemanie niewinności

SYSTEMATYKA ZASAD

Koncepcja systematyki zasad prof. Stanisław Waltosia (ur. 1932)

1) zasada prawdy materialnej,	7) zasada skargowości i ścigania z urzędu
2) zasada obiektywizmu	8) zasada kontradyktoryjności i zasadę inkwizycyjną (śledczą
3) zasada współdziałania ze społeczeństwem i instytucjami w ściganiu przestępstw	9) zasada legalizmu
4) zasada domniemania niewinności i in dubio pro reo	10) zasada prawa do obrony
5) zasada swobodnej oceny dowodów	11) zasada publiczności
6) zasada bezpośredniości	12) zasada kontroli procesu
	13) zasada uczciwego procesu

SYSTEMATYKA ZASAD

Koncepcja systematyki zasad prof. Andrzej Światłowski (ur. 1967)

1) sądowego wymiaru sprawiedliwości	10) równości broni, kontradyktoryjności i inkwizycyjności
2) niezawisłości i niezależności	11) imperatywności i konsensualizmu.
3) kontroli procesu	12) urzędowości i skargowości,
4) zasada domniemania niewinności i in dubio pro reo	13) legalizmu i oportunistu
5) publiczności	14) ochrony pokrzywdzonego
6) Prawa do obrony	15) prawdy
7) samodzielności jurysdykcyjnej	16) bezpośredniości
8) udziału czynnika społecznego	17) koncentracji i sprawności
9) obiektywizmu i bezstronności	18) swobodnej oceny dowodów

ZASADA SKODYFIKOWANE

21

Zasada, która została wyrażona w przepisach k.p.k.

- trafnej reakcji karnej (art. 2 § 1 pkt 1 k.p.k.)
- prawdy materialnej (art. 2 § 2 k.p.k.)
- współdziałania ze społeczeństwem w ściganiu przestępstw (art. 3, art. 15 § 2 k.p.k.)
- obiektywizmu (art. 4 k.p.k.)
- swobodnej oceny dowodów (art. 7 k.p.k.)
- domniemania niewinności (art. 5 § 1 k.p.k.)
- in dubio pro reo (art. 5 § 2 k.p.k.)
- prawa do obrony (art. 6 k.p.k.)
- legalizmu (art. 10 § 1 i 2 k.p.k.)
- skargowości (art. 14 k.p.k.)
- jawności (art. 355 k.p.k.)
- ustności (art. 365 k.p.k.)

ZASADY KONSTYTUCYJNE

22

- ❑ **Szerokie rozumienie terminu; „odpowiedzialność karna”**
- ❑ **Zasada konstytucyjna została wyraźnie wyrażona w przepisach Konstytucji RP**
 - kontroli (art. 78 i art. 176 ust. 1 Konstytucji)
 - uczciwego procesu (art. 45 ust. 1 Konstytucji)
 - obiektywizmu (art. 45 ust. 1 Konstytucji)
 - domniemania niewinności (art. 42 ust. 3 Konstytucji)
 - prawa do obrony (art. 42 ust. 2 Konstytucji)
 - publiczności (art. 45 ust. 1 i ust. 2 Konstytucji)
 - prawdy materialnej (art. 45 ust. 1, art. 42 ust. 1 Konstytucji)

Zobacz także zasadę niezależności sądów (art. 173) i niezawisłości sędziów (art. 178)

PROBLEM ZASADY PRAWDY MATERIALNEJ

- **Art. 2.** Rzeczpospolita Polska jest demokratycznym państwem prawnym, urzeczywistniającym zasady sprawiedliwości społecznej.
- **Art. 7.** Organy władzy publicznej działają na podstawie i w granicach prawa.
- **Art. 31 ust. 3.** Ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób. Ograniczenia te nie mogą naruszać istoty wolności i praw.
- **Art. 42. ust. 1** Odpowiedzialności karnej podlega ten tylko, kto dopuścił się czynu zabronionego pod groźbą kary przez ustawę obowiązującą w czasie jego popełnienia. Zasada ta nie stoi na przeszkodzie ukaraniu za czyn, który w czasie jego popełnienia stanowił przestępstwo w myśl prawa międzynarodowego.
- 3. Każdego uważa się za niewinnego, dopóki jego wina nie zostanie stwierdzona prawomocnym wyrokiem sądu.
- **Art. 45. ust. 1** Każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd.

EUROPEJSKA KONWENCJA O OCHRONIE PRAW CZŁOWIEKA I PODSTAWOWYCH WOLNOŚCI - Rzym, 4 listopada 1950 r.

• Artykuł 5 Prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego

- 1. Każdy ma prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego. Nikt nie może być pozbawiony wolności, z wyjątkiem następujących przypadków i w trybie ustalonym przez prawo:
 - a) zgodnego z prawem pozbawienia wolności w wyniku skazania przez właściwy sąd;
 - b) zgodnego z prawem zatrzymania lub aresztowania w przypadku niepodporządkowania się wydanemu zgodnie z prawem orzeczeniu sądu lub w celu zapewnienia wykonania określonego w ustawie obowiązku;
 - c) zgodnego z prawem zatrzymania lub aresztowania w celu postawienia przed właściwym organem, jeżeli istnieje uzasadnione podejrzenie popełnienia czynu zagrożonego karą, lub, jeśli jest to konieczne, w celu zapobieżenia popełnieniu takiego czynu lub uniemożliwienia ucieczki po jego dokonaniu;
 - d) pozbawienia nieletniego wolności na podstawie zgodnego z prawem orzeczenia w celu ustanowienia nadzoru wychowawczego lub zgodnego z prawem pozbawienia nieletniego wolności w celu postawienia go przed właściwym organem;
 - e) zgodnego z prawem pozbawienia wolności osoby w celu zapobieżenia szerzeniu przez nią choroby zakaźnej, osoby umysłowo chorej, alkoholika, narkomana lub włóczęgi;
 - f) zgodnego z prawem zatrzymania lub aresztowania osoby, w celu zapobieżenia jej nielegalnemu wkroczeniu na terytorium państwa, lub osoby, przeciwko której toczy się postępowanie o wydalenie lub ekstradycję.

Art. 5 EKPC

- ust. 2. Każdy, kto został zatrzymany, powinien zostać niezwłocznie i w zrozumiałym dla niego języku poinformowany o przyczynach zatrzymania i o stawianych mu zarzutach.
- 3. Każdy zatrzymany lub aresztowany zgodnie z postanowieniami ustępu 1 lit. c) niniejszego artykułu powinien zostać niezwłocznie postawiony przed sędzią lub innym urzędnikiem uprawnionym przez ustawę do wykonywania władzy sądowej i ma prawo być sądzony w rozsądnym terminie albo zwolniony na czas postępowania. Zwolnienie może zostać uzależnione od udzielenia gwarancji zapewniających stawienie się na rozprawę.
- 4. Każdy, kto został pozbawiony wolności przez zatrzymanie lub aresztowanie, ma prawo odwołania się do sądu w celu ustalenia bezzwłocznie przez sąd legalności pozbawienia wolności i zarządzenia zwolnienia, jeżeli pozbawienie wolności jest niezgodne z prawem.
- 5. Każdy, kto został pokrzywdzony przez niezgodne z treścią tego artykułu zatrzymanie lub aresztowanie, ma prawo do odszkodowania.

PRAWO DO WOLNOŚCI OSOBISTEJ

- **Art. 41. Konstytucja RP**

- 1. Każdemu zapewnia się nietykalność osobistą i wolność osobistą. Pozbawienie lub ograniczenie wolności może nastąpić tylko na zasadach i w trybie określonych w ustawie.
- 2. Każdy pozbawiony wolności nie na podstawie wyroku sądowego ma prawo odwołania się do sądu w celu niezwłocznego ustalenia legalności tego pozbawienia. O pozbawieniu wolności powiadamia się niezwłocznie rodzinę lub osobę wskazaną przez pozbawionego wolności.
- 3. Każdy zatrzymany powinien być niezwłocznie i w sposób zrozumiały dla niego poinformowany o przyczynach zatrzymania. Powinien on być w ciągu 48 godzin od chwili zatrzymania przekazany do dyspozycji sądu. Zatrzymanego należy zwolnić, jeżeli w ciągu 24 godzin od przekazania do dyspozycji sądu nie zostanie mu doręczone postanowienie sądu o tymczasowym aresztowaniu wraz z przedstawionymi zarzutami.
- 4. Każdy pozbawiony wolności powinien być traktowany w sposób humanitarny.
- 5. Każdy bezprawnie pozbawiony wolności ma prawo do odszkodowania.

- **Artykuł 6 Prawo do rzetelnego procesu sądowego**

- 1. Każdy ma prawo do sprawiedliwego i publicznego rozpatrzenia jego sprawy w rozsądnym terminie przez niezawisły i bezstronny sąd ustanowiony ustawą przy rozstrzyganiu o jego prawach i obowiązkach o charakterze cywilnym albo o zasadności każdego oskarżenia w wytoczonej przeciwko niemu sprawie karnej. Postępowanie przed sądem jest jawne, jednak prasa i publiczność mogą być wyłączone z całości lub części rozprawy sądowej ze względów obyczajowych, z uwagi na porządek publiczny lub bezpieczeństwo państwowe w społeczeństwie demokratycznym, gdy wymaga tego dobro małoletnich lub gdy służy to ochronie życia prywatnego stron albo też w okolicznościach szczególnych, w granicach uznanych przez sąd za bezwzględnie konieczne, kiedy jawność mogłaby przynieść szkodę interesom wymiaru sprawiedliwości.
- 2. Każdego oskarżonego o popełnienie czynu zagrożonego karą **uważa się za niewinnego** do czasu udowodnienia mu winy zgodnie z ustawą.
pawellas@op.pl

- **Artykuł 6 Prawo do rzetelnego procesu sądowego**
- 3. Każdy oskarżony o popełnienie czynu zagrożonego karą ma co najmniej prawo do:
 - a) niezwłocznego otrzymania szczegółowej informacji w języku dla niego zrozumiałym o istocie i przyczynie skierowanego przeciwko niemu oskarżenia;
 - b) posiadania odpowiedniego czasu i możliwości do przygotowania obrony;
 - c) bronięcia się osobiście lub przez ustanowionego przez siebie obrońcę, a jeśli nie ma wystarczających środków na pokrycie kosztów obrony - do bezpłatnego korzystania z pomocy obrońcy wyznaczonego z urzędu, gdy wymaga tego dobro wymiaru sprawiedliwości;
 - d) przesłuchania lub spowodowania przesłuchania świadków oskarżenia oraz żądania obecności i przesłuchania świadków obrony na takich samych warunkach jak świadków oskarżenia;
 - e) korzystania z bezpłatnej pomocy tłumacza, jeżeli nie rozumie lub nie mówi językiem używanym w sądzie.

ZASADY STRASBURSKIE

ARTYKUŁ 2 Protokołu nr 7 Strasburg, 22 listopada 1984 roku

- **Prawo do odwołania w sprawach karnych**
- 1. Każdy, kto został uznany przez sąd za winnego popełnienia przestępstwa, ma prawo do rozpatrzenia przez sąd wyższej instancji jego sprawy, tak w przedmiocie orzeczenia o winie, jak i co do kary. Korzystanie z tego prawa, a także jego podstawy, reguluje ustawa.
- 2. Wyjątki od tego prawa mogą być stosowane w przypadku drobnych przestępstw, określonych w ustawie, lub w przypadkach, gdy dana osoba była sądzona w pierwszej instancji przez sąd najwyższy albo została uznana za winną i skazana w wyniku zaskarżenia wyroku uniewinniającego sądu pierwszej instancji.

ZASADY STRASBURSKIE

ARTYKUŁ 3 Protokołu nr 7 Strasburg, 22 listopada 1984 r.

Prawo do odszkodowania

- Odszkodowanie za bezprawne skazanie Każdemu skazanemu prawomocnie za przestępstwo, który odbył karę w wyniku takiego skazania, a następnie został uniewinniony lub ułaskawiony na tej podstawie, że nowy lub nowo ujawniony fakt dowiódł, iż nastąpiła pomyłka sądowa, przysługuje odszkodowanie zgodnie z ustawą lub praktyką w danym Państwie, jeżeli nie udowodniono, że jest on całkowicie lub częściowo odpowiedzialny za nieujawnienie faktu we właściwym czasie.

ARTYKUŁ 4 Protokołu nr 7 Strasburg, 22 listopada 1984 r.

Zakaz ponownego sądzenia lub karania

- 1. Nikt nie może być ponownie sądzony lub ukarany w postępowaniu przed sądem tego samego Państwa za przestępstwo, za które został uprzednio skazany prawomocnym wyrokiem lub uniewinniony zgodnie z ustawą i zasadami postępowania karnego tego Państwa.
- **Czy zasada ne bis in idem ma źródło w przepisach Konstytucji RP?**

ZASADY MIĘDZYNARODOWEGO PAKTU PRAW OBYWATELSKICH I POLITYCZNYCH

Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych – 16 XII 1966 r.

Artykuł 14

- **1.** Wszyscy ludzie są równi przed sądami i trybunałami. Każdy ma prawo do sprawiedliwego i publicznego rozpatrzenia sprawy przez właściwy, niezależny i bezstronny sąd, ustanowiony przez ustawę, przy orzekaniu co do zasadności oskarżenia przeciw niemu w sprawach karnych bądź co do jego praw i obowiązków w sprawach cywilnych. Prasa i publiczność mogą być wykluczone z całości lub części rozprawy sądowej ze względu na moralność, porządek publiczny lub bezpieczeństwo państwowe w demokratycznym społeczeństwie albo jeżeli interes życia prywatnego stron tego wymaga, albo w stopniu, w jakim sąd uzna to za bezwzględnie konieczne w szczególnych okolicznościach, kiedy jawność mogłaby przynieść szkodę interesom sprawiedliwości; jednakże każde orzeczenie sądu wydane w jakiegokolwiek sprawie karnej lub cywilnej będzie publicznie ogłoszone, z wyjątkiem przypadków, gdy wymaga tego interes młodości lub gdy sprawa dotyczy sporów małżeńskich albo opieki nad dziećmi.

ZASADY MIĘDZYNARODOWEGO PAKTU PRAW OBYWATELSKICH I POLITYCZNYCH

Artykuł 14

- **3.** Każda osoba oskarżona o popełnienie przestępstwa ma prawo, na zasadach pełnej równości, co najmniej do następujących gwarancji.
- **a)** otrzymania niezwłocznie szczegółowej informacji w języku dla niej zrozumiałym o rodzaju i przyczynie oskarżenia;
- **b)** dysponowania odpowiednim czasem i możliwościami w celu przygotowania obrony i porozumienia się z obrońcą przez siebie wybranym;
- **c)** rozprawy bez nieuzasadnionej zwłoki;
- **d)** obecności na rozprawie, bronięcia się osobiście lub przez obrońcę przez siebie wybranego; do otrzymania informacji, jeżeli nie posiada obrońcy, o istnieniu powyższego prawa oraz posiadania obrońcy wyznaczonego dla niej w każdym przypadku, kiedy interesy sprawiedliwości tego wymagają, bez ponoszenia kosztów obrony w przypadkach, kiedy oskarżony nie posiada dostatecznych środków na ich pokrycie;
- **e)** przesłuchania lub spowodowania przesłuchania świadków oskarżenia i zapewnienia obecności i przesłuchania świadków obrony na tych samych warunkach, co świadków oskarżenia;
- **f)** korzystania z bezpłatnej pomocy tłumacza, jeżeli oskarżony nie rozumie lub nie mówi językiem używanym w sądzie;
- **g)** nieprzymuszania do zeznawania przeciwko sobie lub do przyznania się do winy.

ZASADY MIĘDZYNARODOWEGO PAKTU PRAW OBYWATELSKICH I POLITYCZNYCH

Artykuł 14

- **2.** Każda osoba oskarżona o popełnienie przestępstwa **ma prawo być uważana za niewinną** aż do udowodnienia jej winy zgodnie z ustawą.
- **5.** Każda osoba skazana za przestępstwo **ma prawo odwołania się do sądu wyższej instancji** w celu ponownego rozpatrzenia orzeczenia o winie i karze zgodnie z ustawą.
- **6.** Jeżeli prawomocne orzeczenie skazujące zostało następnie uchylone lub nastąpiło ułaskawienie na podstawie nowych lub nowo ujawnionych faktów, które niezbicie wykazały, że zaszła omyłka sądowa, wówczas osobie, która poniosła karę w wyniku takiego skazania, będzie przyznane odszkodowanie zgodnie z ustawą, chyba że zostanie udowodnione, iż osoba ta ponosi całkowicie lub częściowo winę za nieujawnienie w porę nieznanego faktu.
- **7.** Nikt nie może być ponownie ścigany lub karany za przestępstwo, **za które już raz** został prawomocnie skazany lub uniewinniony zgodnie z ustawą i procedurą karną danego kraju.

ZASADY PROCESOWE W UE

- ❑ Czy w unii europejskiej istnieje jeden wspólny system zasad prawa karnego procesowego?
- ❑ Artykuł 54 Konwencji wykonawczej do układu z Schengen – Artykuł
- ❑ Karta Praw Podstawowych (zob. protokół nr 30 – polsko-brytyjski)

47 Prawo do skutecznego środka prawnego i do sprawiedliwego procesu sądowego

- Każdy, czyje prawa i wolności zagwarantowane przez prawo Unii zostały naruszone, ma prawo do skutecznego środka prawnego przed sądem zgodnie z warunkami określonymi w niniejszym artykule.
- Każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy w rozsądnym terminie przed niezawisłym i bezstronnym sądem ustanowionym uprzednio na mocy ustawy. Każdy ma możliwość uzyskania porady prawnej, skorzystania z pomocy obrońcy i przedstawiciela.
- Pomoc prawna jest dostępna dla tych osób, które nie posiadają wystarczających środków, jeśli jest ona konieczna dla zapewnienia skutecznego dostępu do wymiaru sprawiedliwości.

KARTA PRAW PODSTAWOWYCH

- **Art. 48 Domniemanie niewinności i prawo do obrony**
 - 1. Każdego oskarżonego uważa się za niewinnego, dopóki jego wina nie zostanie stwierdzona zgodnie z prawem.
 - 2. Każdemu oskarżonemu gwarantuje się poszanowanie prawa do obrony.
- **Art. 50 Zakaz ponownego sądzenia lub karania w postępowaniu karnym za ten sam czyn zabroniony zagrożony karą**
 - 1. Nikt nie może być ponownie sądzony lub ukarany w postępowaniu karnym za ten sam czyn zabroniony zagrożony karą, w związku z którym został już uprzednio na terytorium Unii Europejskiej zgodnie z ustawą uniewinniony lub za który został uprzednio skazany prawomocnym wyrokiem.

PYTANIE PREJUDYCJALNE TSUE

- **Art. 267 Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej w Luksemburgu jest właściwy do orzekania w trybie prejudycjalnym:**
- a) o wykładni Traktatów;
- b) o ważności i wykładni aktów przyjętych przez instytucje, organy lub jednostki organizacyjne Unii.
- W przypadku gdy pytanie z tym związane jest podniesione przed sądem jednego z Państw Członkowskich, sąd ten może, jeśli uzna, że decyzja w tej kwestii jest niezbędna do wydania wyroku, zwrócić się do Trybunału z wnioskiem o rozpatrzenie tego pytania.
- W przypadku gdy takie pytanie jest podniesione w sprawie zawisłej przed sądem krajowym, którego orzeczenia nie podlegają zaskarżeniu według prawa wewnętrznego, sąd ten jest zobowiązany wnieść sprawę do Trybunału.
- Jeżeli takie pytanie jest podniesione w sprawie zawisłej przed sądem krajowym dotyczącej osoby pozbawionej wolności, Trybunał stanowi w jak najkrótszym terminie.
- **PROCEDURA** http://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7031/

PYTANIE PREJUDYCJALNE SN³⁸

Zasada samodzielności jurysdykcyjnej (art 8 KPK)

- **Art. 441 KPK** – zagadnienie prawne
- **Art. 59. ustawy o SN.** Jeżeli w orzecznictwie sądów powszechnych, sądów wojskowych lub Sądu Najwyższego ujawnią się rozbieżności w wykładni prawa, Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego może przedstawić wniosek o ich rozstrzygnięcie Sądowi Najwyższemu w składzie siedmiu sędziów lub innym odpowiednim składzie.
- **Art. 61 § 2 ustawy o SN.** Jeżeli skład siedmiu sędziów uzna, że znaczenie dla praktyki sądowej lub powaga występujących wątpliwości to uzasadniają, może zagadnienie prawne lub wniosek o podjęcie uchwały przedstawić składowi izby, natomiast izba - składowi dwóch lub więcej izb albo pełnemu składowi Sądu Najwyższego

PYTANIE PREJEUDYCJALNE SN

- **Art. 61 § 6.** Uchwały pełnego składu Sądu Najwyższego, składu połączonych izb oraz składu całej izby z chwilą ich podjęcia uzyskują moc zasad prawnych. Skład siedmiu sędziów może postanowić o nadaniu uchwale mocy zasady prawnej.
- **Art. 62. § 1.** Jeżeli jakikolwiek skład Sądu Najwyższego zamierza odstąpić od zasady prawnej, przedstawia powstałe zagadnienie prawne do rozstrzygnięcia pełnemu składowi izby.
- **§ 2.** Odstąpienie od zasady prawnej uchwalonej przez izbę, przez połączone izby albo przez pełny skład Sądu Najwyższego wymaga ponownego rozstrzygnięcia w drodze uchwały odpowiednio przez właściwą izbę, połączone izby lub pełny skład Sądu Najwyższego.
- **§ 3.** Jeżeli skład jednej izby Sądu Najwyższego zamierza odstąpić od zasady prawnej uchwalonej przez inną izbę, rozstrzygnięcie następuje w drodze uchwały obu izb. Izby mogą przedstawić zagadnienie prawne do rozpoznania przez pełny skład Sądu Najwyższego.

Zasada samodzielności jurysdykcyjnej (art . 8 KPK)

- **Art. 193 Konstytucji RP, art. 3 Ustawy o TK**
- Każdy sąd może przedstawić Trybunałowi Konstytucyjnemu pytanie prawne co do zgodności aktu normatywnego z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi lub ustawą, jeżeli od odpowiedzi na pytanie prawne zależy rozstrzygnięcie sprawy toczącej się przed sądem.
- **Art. 32. Ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz.U. poz. 2072)**

Art. 52. 1. Pytanie prawne ma formę postanowienia.

2. Pytanie prawne zawiera:

- 1) wskazanie sądu, przed którym toczy się postępowanie w sprawie, oraz oznaczenie sprawy;
- 2) wskazanie organu, który wydał kwestionowany akt normatywny;
- 3) określenie kwestionowanego aktu normatywnego lub jego części;
- 4) sformułowanie zarzutu niezgodności z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub ustawą kwestionowanego aktu normatywnego oraz jego uzasadnienie, z powołaniem argumentów lub dowodów na jego poparcie;
- 5) wyjaśnienie, w jakim zakresie odpowiedź na pytanie może mieć wpływ na rozstrzygnięcie sprawy, w związku z którą pytanie zostało przedstawione.

3. Do pytania prawnego dołącza się akta sprawy, w związku z którą zostało przedstawione.

ZASADA TRAFNEJ REAKCJI

Art. 2. § 1. Przepisy niniejszego kodeksu mają na celu takie ukształtowanie postępowania karnego, aby:

1) sprawca przestępstwa został wykryty i pociągnięty do odpowiedzialności karnej, **a osoba niewinna** nie poniosła tej odpowiedzialności,

Zasada trafnej reakcji (M. Cieślak)

- 1) nikt komu nie udowodniono winy nie poniesie odpowiedzialności;
- 2) nikt winny nie powinien ponosić odpowiedzialności większej, niż na to zasłużył;
- 3) nikt winny nie powinien ująć odpowiedzialności;
- 4) nikt winny nie powinien ponieść odpowiedzialności mniejszej, niż na to zasłużył

- **prawdy materialnej (art. 2 § 2 k.p.k.)**

„Art. 2 § 2. Podstawę wszelkich rozstrzygnięć powinny stanowić prawdziwe ustalenia faktyczne.”

- **udziału czynnika społecznego (art. 3 i art. 182 k.p.k. Konstytucji RP)**

„Art. 3. W granicach określonych w ustawie postępowanie karne odbywa się z udziałem czynnika społecznego.”

- **obiektywizmu (art. 4 k.p.k.)**

„Art. 4. Organy prowadzące postępowanie karne są obowiązane badać oraz uwzględniać okoliczności przemawiające zarówno na korzyść, jak i na niekorzyść oskarżonego.”

ZASADY PROCESOWE

Zasada domniemania niewinności/ in dubio pro reo

„**Art. 5 § 1.** Oskarżonego uważa się za niewinnego, dopóki wina jego nie zostanie udowodniona i stwierdzona prawomocnym wyrokiem.

§ 2. Niedające się usunąć wątpliwości rozstrzyga się na korzyść oskarżonego.

„**Art. 42 ust. 3.** Konstytucji RP. Każdego uważa się za niewinnego, dopóki jego wina nie zostanie stwierdzona prawomocnym wyrokiem sądu”.

Zasada prawa do obrony

Art. 6. Oskarżonemu przysługuje prawo do obrony, w tym prawo do korzystania z pomocy obrońcy, o czym należy go pouczyć."

„Art. 42 ust. 2. Konstytucji RP. Każdy, przeciw komu prowadzone jest postępowanie karne, ma prawo do obrony we wszystkich stadiach postępowania. Może on w szczególności wybrać obrońcę lub na zasadach określonych w ustawie korzystać z obrońcy z urzędu."

ZASADY PROCESOWE⁴⁵

Zasada swobodnej oceny dowodów

Art. 7. Organy postępowania kształtują swe przekonanie na podstawie wszystkich przeprowadzonych dowodów, ocenianych swobodnie z uwzględnieniem zasad prawidłowego rozumowania oraz wskazań wiedzy i doświadczenia życiowego.

Zasada samodzielności jurysdykcyjnej sądu

Art. 8. § 1. Sąd karny rozstrzyga samodzielnie zagadnienia faktyczne i prawne oraz nie jest związany rozstrzygnięciem innego sądu lub organu.

- § 2. Prawomocne rozstrzygnięcia sądu kształtujące prawo lub stosunek prawny są jednak wiążące.

Zasada inkwizycyjności (ścigania z urzędu)

Art. 9. § 1. Organy procesowe prowadzą postępowanie i dokonują czynności z urzędu, chyba że ustawa uzależnia je od wniosku określonej osoby, instytucji lub organu albo od zezwolenia władzy.

- **Zasada legalizmu (art. 10 k.p.k.)**

„Art. 10. Organ powołany do ścigania przestępstw jest obowiązany do wszczęcia i prze-prowadzenia postępowania przygotowawczego, a oskarżyciel publiczny także do wniesienia i popierania oskarżenia – o czyn ścigany z urzędu.

§ 2. Z wyjątkiem wypadków określonych w ustawie lub w prawie międzynarodowym nikt nie może być zwolniony od odpowiedzialności za popełnione przestępstwo.”

- **Zasada skargowości (art. 14 § 1 k.p.k.)**

„Art. 14 § 1. Wszczęcie postępowania sądowego następuje na żądanie uprawnionego oskarżyciela lub innego uprawnionego podmiotu.”

- **Zasada jawności (art. 355 k.p.k.)**

„Art. 355. Rozprawa odbywa się jawnie. Ograniczenia jawności określa ustawa.”

Art. 45 ust. 1. Konstytucji RP. „Każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd”.

„Art. 45 ust. 2. Wyłączenie jawności rozprawy może nastąpić ze względu na moralność, bezpieczeństwo państwa i porządek publiczny oraz ze względu na ochronę życia prywatnego stron lub inny ważny interes prywatny. Wyrok ogłaszany jest publicznie”.

- **Zasada Ustności (art. 365 k.p.k.)**

Art. 365. Rozprawa odbywa się ustnie.

Zasada uczciwego procesu (art. 16 k.p.k.)

„Art. 16 § 1. Jeżeli organ prowadzący postępowanie jest obowiązany pouczyć uczestników postępowania o ciążących obowiązkach i o przysługujących im uprawnieniach, brak takiego pouczenia lub mylne pouczenie nie może wywoływać ujemnych skutków procesowych dla uczestnika postępowania lub innej osoby, której to dotyczy.

§ 2. Organ prowadzący postępowanie powinien ponadto w miarę potrzeby udzielać uczestnikom postępowania informacji o ciążących obowiązkach i o przysługujących im uprawnieniach także w wypadkach, gdy ustawa wyraźnie takiego obowiązku nie stanowi. W razie braku takiego pouczenia, gdy w świetle okoliczności sprawy było ono nieodzowne, albo mylnego pouczenia, stosuje się odpowiednio § 1.

Art. 45 ust. 1. Konstytucji RP. „Każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd”.

Zasada bezpośredniości

Art. 92. Podstawę orzeczenia może stanowić tylko całokształt okoliczności ujawnionych w postępowaniu, mających znaczenie dla rozstrzygnięcia.

Art. 410. Podstawę wyroku może stanowić tylko całokształt okoliczności ujawnionych w toku rozprawy głównej.

Art. 174. Dowodu z wyjaśnień oskarżonego lub z zeznań świadka nie wolno zastępować treścią pism, zapisków lub notatek urzędowych.

Zasada kontradyktoryjności

Art. 167. W postępowaniu przed sądem, które zostało wszczęte z inicjatywy strony, dowody przeprowadzane są przez strony po ich dopuszczeniu przez przewodniczącego lub sąd.

Art. 370. § 1. Na wezwanie przewodniczącego, po swobodnym wypowiedzeniu się osoby przesłuchiwanej, stosownie do art. 171 § 1, zadają jej pytania w następującym porządku: oskarżyciel publiczny, oskarżyciel posiłkowy, pełnomocnik oskarżyciela posiłkowego, oskarżyciel prywatny, pełnomocnik oskarżyciela prywatnego, biegły, obrońca, oskarżony, członkowie składu orzekającego

Art. 406 § 2. Jeżeli oskarżyciel ponownie zabiera głos, należy również udzielić głosu obrońcy i oskarżonemu.

CZY ZASADY SPRAWIAJĄ KŁOPOT?

Wyrok SA w Warszawie z dnia 29 maja 2017 r., II AKa 114/17, LEX nr 2330654

- Skarżący może skutecznie powoływać się na treść art. 5 § 2 k.p.k. tylko wtedy, gdy Sąd orzekający po przeprowadzeniu postępowania dowodowego dokona wszechstronnej oceny dowodów, zgodnie z wymogami art. 7 k.p.k. i mimo tego nie usunie wątpliwości, co do istotnych okoliczności sprawy. Nie można zatem jednocześnie podnosić obrazy reguł przewidzianych w tych dwóch normach prawnych.

Postanowienie SN z dnia 11 maja 2017 r., II KK 18/17, LEX nr 2311295

- Nie można równocześnie podnosić zarzutu obrazy przepisów art. 5 § 2 k.p.k. i art. 7 k.p.k., gdyż zarzut z art. 5 § 2 k.p.k. dotyczy wtórnej do ustaleń faktycznych płaszczyzny procedowania. Można o nim mówić dopiero wtedy, gdy mimo przeprowadzenia postępowania dowodowego w sposób pełny i wyczerpujący oraz poddania ocenie wszystkich tych dowodów zgodnie z regułami określonymi w art. 7 k.p.k., nadal pozostają wątpliwości, które nie zostały rozstrzygnięte na korzyść oskarżonych.

CZY ZASADY SPRAWIAJĄ KŁOPOT?

- **Wyrok SA w Łodzi z dnia 7 grudnia 2016 r., II AKa 253/16, LEX nr 2250076**
- Zarzut obrazy art. 2 § 2 k.p.k., wyrażającego zasadę prawdy materialnej, nie może stanowić samodzielnej podstawy apelacji, a powinien być powiązany z przepisami szczególnymi, nakazującymi lub zakazującymi dokonywania określonej czynności, konkretyzującymi ogólne zasady procesowe, do których należy również zasada obiektywizmu.
- Obrza przepisu art. 410 k.p.k. zachodzi jedynie wtedy, gdy przy wyrokowaniu sąd opiera się na materiale nieujawnionym na rozprawie głównej, bądź gdy opiera się jedynie na części materiału ujawnionego. Dokonanie natomiast oceny dowodów nie stanowi uchybienia dyspozycji art. 410 k.p.k. Jeżeli, zdaniem skarżącego ocena ta jest niewłaściwa, gdyż nie uwzględnia zasad prawidłowego rozumowania lub wskazań wiedzy czy doświadczenia życiowego, to należy zarzucić obrzę art. 7 k.p.k.
- Nieprawidłowe jest konstruowanie zarzutu jednoczesnego naruszenia przez sąd pierwszej instancji art. 5 § 2 k.p.k. i art. 7 k.p.k. Jeżeli, bowiem skarżący kwestionuje ocenę dowodów, to takiej sytuacji nie dotyczy art. 5 § 2 k.p.k., tylko art. 7 k.p.k. Gdy natomiast apelujący chce podważyć prawidłowość ustaleń faktycznych, zarzucając, że sąd nie rozstrzygnął wątpliwości na korzyść oskarżonego albo że takich wątpliwości nie powziął, choć po dokonaniu oceny dowodów nie miał podstaw do odrzucenia wersji zdarzenia korzystnej dla oskarżonego, to wówczas powinien postawić zarzut obrazy art. 5 § 2 k.p.k.

CZY ZASADY SPRAWIAJĄ KŁOPOT?^{F2}

Wyrok SA w Łodzi z dnia 7 grudnia 2016 r., II AKa 253/16, LEX nr 2250076

- Zarzut obrazy art. 2 § 2 k.p.k., wyrażającego zasadę prawdy materialnej, nie może stanowić samodzielnej podstawy apelacji, a powinien być powiązany z przepisami szczególnymi, nakazującymi lub zakazującymi dokonywania określonej czynności, konkretyzującymi ogólne zasady procesowe, do których należy również zasada obiektywizmu.
- Obraza przepisu art. 410 k.p.k. zachodzi jedynie wtedy, gdy przy wyrokowaniu sąd opiera się na materiale nieujawnionym na rozprawie głównej, bądź gdy opiera się jedynie na części materiału ujawnionego. Dokonanie natomiast oceny dowodów nie stanowi uchybienia dyspozycji art. 410 k.p.k. Jeżeli, zdaniem skarżącego ocena ta jest niewłaściwa, gdyż nie uwzględnia zasad prawidłowego rozumowania lub wskazań wiedzy czy doświadczenia życiowego, to należy zarzucić obrazę art. 7 k.p.k.

CZY ZASADY SPRAWIAJĄ KŁOPOT?³

Postanowienie SN z dnia 27 marca 2007 r., III KK 461/06, OSNwSK 2007/1/711

- Przepis art. 2 k.p.k., mający charakter ogólny, określa jedynie cele postępowania karnego i kilka obowiązujących w tym postępowaniu zasad (m.in. Zasadę prawdy materialnej wyrażoną w art. 2 § 2 k.p.k.). Skoro przepis ten nie reguluje przebiegu procesu karnego, nie może być mowy o jego naruszeniu w sposób poddający się kontroli instancyjnej. Przedmiotem naruszenia mogą być bowiem tylko normy konkretyzujące ogólne zasady procesowe, a zwłaszcza normy nakazujące lub zakazujące dokonywania określonych czynności w odpowiedniej sytuacji procesowej.

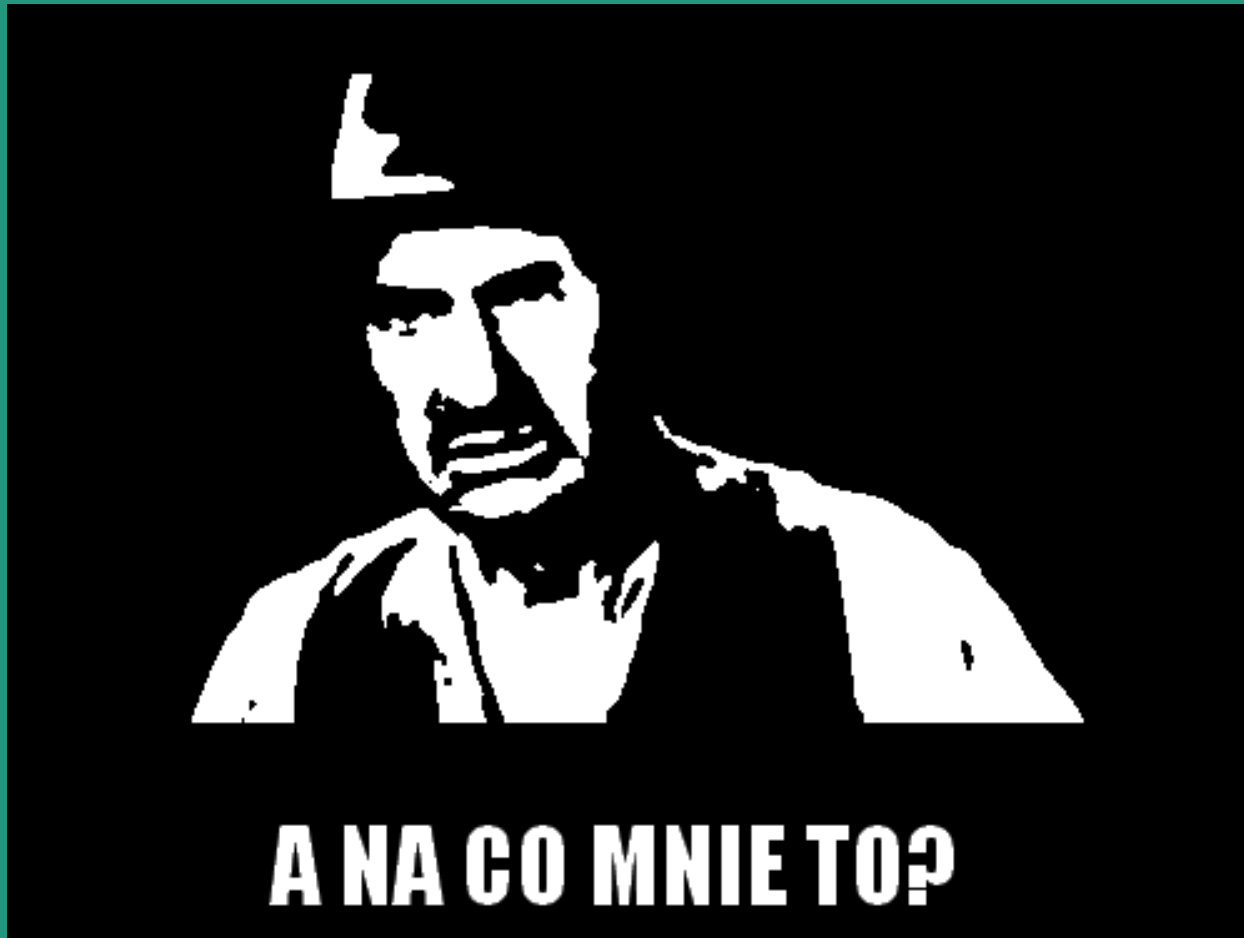
Postanowienie SN z dnia 26 lipca 2017 r., II KK 239/17, LEX nr 2342163

- Przepis art. 4 k.p.k. nie może stanowić podstawy zarzutu kasacyjnego. Zawiera on bowiem adresowaną do organów procesowych zasadę obiektywizmu, której przestrzeganie gwarantują poszczególne instytucje procesowe. Skuteczne podniesienie zarzutu naruszenia tej zasady wymaga więc wykazania naruszenia szczegółowych przepisów zapewniających jej przestrzeganie.

JAK SIĘ UCZYĆ ZASAD PROCESOWYCH?

- **Definicja zasady**
- **Podstawa normatywna danej zasady**
- **Istota zasady**
- **Przykłady realizacji zasady**
- **Wyjątki i ograniczenia danej zasady**
- **Konflikty i relacje z innymi zasadami**

ZASADY PROCESOWE

1	Zasadą konstytucyjną i konwencyjną zarazem jest zasada:
a) jawności postępowania i kontradyktoryjności
b) prawa do obrony i domniemania niewinności
c) prawa do obrony i udziału czynnika społecznego w orzekaniu,
d) prawdy materialnej i domniemania niewinności |
|---|--|

2	Do kodeksowych zasad procesu karnego należy zaliczyć zasadę:
a) kontradyktoryjności, koncentracji materiału dowodowego, domniemania niewinności,
b) bezpośredniości, jawności, pisemności,
c) ustności, in dubio pro reo, jawności,
d) uczciwego procesu, prawa do obrony, kontradyktoryjności. |
|---|---|

DZIEKUJĘ ZA UWAGĘ

57

